Suomen Sadankomitea ry.

LAUSUNTO AJANKOHTAISSELONTEON VAIKUTUKSISTA RAUHAN EDISTÄMISEEN

Kiitämme mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle. Lausuntomme keskittyy pyydettyyn teemaan ajankohtaisselontekoon (VNS 1/2022 vp) turvallisuusympäristön muutoksen vaikutuksista rauhan edistämiseen.

1. Siirtymä asevaraiseen turvallisuuteen heikentää kansainvälisen sopimusvaraisen järjestelmän toimintaa

Selonteko keskittyy asevaraiseen turvallisuuteen, eikä siinä esitetä arviota sotilaallisen liittoutumattomuuden vaikutuksista. Arviot myös Euroopan unionista koskevat asevaraisen turvallisuuden kehittämistä. Näiden vaihtoehtojen punnitseminen turvallisuuden näkökulmasta on ensisijaisen tärkeää. Ajankohtaisselonteko onkin luettavissa kuvauksena Suomen siirtymästä voimapolitiikkaan ja asevaraiseen turvallisuuteen. Harvoin, jos koskaan ne ovat olleet kestävän rauhan tae.

Venäjän hyökkäykset Ukrainaan 2014 ja 2022 ovat muuttaneet Euroopan turvallisuutta, mutta ne ovat ensi sijassa kansainvälisen sopimusvaraisen järjestelmän kriisi. Suomen turvallisuus on läpi historian rakentunut kansainvälisen lain ja sopimusjärjestelmän vahvistamiselle, mutta selonteossa ei esitetä riittävästi keinoja niiden vahvistamiseksi. Olisimme kaivanneet vaihtoehtoja voimapolitiikalle (Nato-jäsenyys) ja toivomme tarkempaa käsittelyä ja arviota keinoista vahvistaa YK-järjestelmää sekä EU:n puolustusta.

Erityisesti kiinnitämme huomiota selonteossa kuvattuun asevalvonnan heikkenemiseen ja ettei siihen esitetä riittäviä panostuksia. Pidämme huolestuttavana, että uusista teknologioista puhutaan sotilaallisen yhteistyön yhteydessä: “Uudet teknologiat ja Yhdysvaltojen osaaminen niissä korostuvat sotilaallisten suorituskykyjen kehittämisessä.” Muistutamme, että Suomen hallitus on kirjannut hallitusohjelmaansa tavoitteeksi “Suomi edistää kansainvälisissä neuvotteluissa autonomisten asejärjestelmien globaalia sääntelyä. Tavoitteena on kieltää tekoälyyn perustuvien asejärjestelmien kehittäminen ja tuotanto.” Suomi ei myöskään ole liittynyt kansainväliseen Oslon rypäleaseet kieltävään sopimukseen toisin kuin valtaosa Naton jäsenmaista.

Näemme, että selonteon riskinä on pitkään jatkuva Ukrainan sota sekä lännen ja Venäjän voimistuva vastakkainasettelu, jotka vievät poliittiset ja taloudelliset voimavarat Suomen suurimpaan turvallisuushaasteen, eli ilmastonmuutokseen ja luontokatoon vastaamiselta sekä globaalin terrorismin kasvualustojen kitkemiseltä. Sotilasliittona Natolla ei ole kyvykkyyksiä ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjuntaan tai globaalin terrorismin juurisyihin vaikuttamiseksi. Samalla on huomattava, että sotilastoiminta ja asevarustelu on jätetty päästötavoitteiden ulkopuolelle eivätkä Naton jäsenvaltioiden asevoimat ole vielä aloittaneet päästöjensä kompensaatioita tai aseiden sekä sodankäynnin aiheuttamien ympäristövaikutuksien uskottavaa minimoimista.

Ilmastonmuutos ja luontokato ovat globaaleja riskejä, joiden toteutuminen ja vaikutukset on todistettu tieteellisellä varmuudella. Niiden ratkaisemisessa tarvitaan mukaan kaikki maailman valtiot, myös Venäjä, riippumatta siitä eristetäänkö se kaikilla muilla sektoreilla. Venäjän

pitäminen mukana yhteisissä ilmastotoimissa voi auttaa sen fossiilisten energialähteiden tuotannosta riippuvaista taloutta uudistumaan ja liennyttää maailman jakaantumista blokkeihin.

2. Sodat ratkaistaan neuvottelemalla: tarvitsemme panostuksia konfliktin eskalaation ennaltaehkäisyyn ja rauhanrakentamiseen

Selonteko keskittyy sotilaallisiin toimenpiteisiin, vaikka konfliktien ennaltaehkäiseminen on ollut Suomen ulkopolitiikan painopisteenä. Se on tunnetusti myös pitkällä tähtäimellä vaikutuksiltaan kestävämpää ja kustannuksiltaan halvempaa. Suomi on kasvattanut merkittävästi sotilasbudjettiaan vuosina 2020–2021 ja keväällä 2022 on kerrottu merkittävistä lisäpanostuksista. Nämä panostukset tulevat olemaan poissa muusta julkisesta taloudesta.

Selonteossa ei ole otettu riittävästi huomioon nykyisen konfliktin eskalaation ennaltaehkäisemistä, vaikka kaikki osapuolet tunnistavat, että riski konfliktin laajenemiseen ja sitä kautta kolmanteen maailmansotaan sekä ydinsotaan on suuri. Laaja yhteistyö ja verkostoituminen talouden, työelämän, politiikan, kulttuurin ja kansalaistoiminnan alalla lisää luottamusta ja estää konflikteja kärjistymästä. Pidämme tärkeänä, että Suomi pitää kiinni yhteistyöstä ja ihmisoikeusperustaisen turvallisuuden edistämisestä. Selonteossa todetaan, että “Euroopan unioni on Suomen tärkein viitekehys sekä arvo- ja turvallisuusyhteisö”, ja “Suomen asema on sitä turvatumpi, mitä yhtenäisempi ja vahvempi toimija EU on”, mutta voidaan kysyä, millä tavoin nämä näkyvät esitetyissä ratkaisuissa.

Venäjän toiminnan taustalla nähdään yleisesti haasteena toimivan oikeusvaltion ja kansalaisyhteiskunnan puuttuminen sekä toimimattomuus. Suomalaisella kansalaisyhteiskunnalla ja suomenvenäläisillä on keinoja vaikuttaa niihin, mutta selonteossa ei esitetä riittävästi keinoja tähän. Kysymme myös, turvataanko valtion budjetissa kansalaisjärjestöjen rahoitus demokratian, rauhan ja monikulttuurisuuden edistämiseen? Vastaavasti myös Natoon liityttäessä on arvioitava Naton jäsenmaiden ongelmat ihmisoikeuksien ja oikeusvaltion turvaamisessa. Budjettia rauhalle ei ole, vaikka juuri nyt sitä tarvitaan enemmän kuin koskaan.

Selonteossa mainitaan Ukrainan sodan kerrannaisvaikutuksia esimerkiksi ruokaturvaan ja nostetaan esille globaalin humanitaariseen avun tarve. Odotettavissa on kriisejä, jotka tulevat vaatimaan Suomelta taloudellisia resursseja.

Selonteko kuvaa hybridivaikuttamiseen varautumisen, kansan maanpuolustustahdon ja kriisinsietokyvyn merkitystä. Esitetyt kertausharjoitukset ja maanpuolustuskurssit jättävät kuitenkin huomiotta sen tosiasian, että suurin osa väestöstä jää niiden ulkopuolelle. Siviilipuolustukseen ja väestönsuojeluun keskittyvä toiminta takaisi koko väestön toimintakykyä kriisitilanteissa. Sotilaallisessa toiminnassa sukupuolineutraali ja vapaaehtoinen asevelvollisuus vahvistaisi osallisuutta, yhtenäisyyttä ja samanarvoisuuden kokemusta ja olisi sekä tehokkaampaa että kustannuksiltaan halvempaa.

Kriisinsietokyky ei ole abstrakti käsite vaan asioita, joihin voidaan vaikuttaa inhimillisen turvallisuuden keinoin kuten panostamalla demokratian, media- ja yhteiskunnallisen keskusteluympäristön toimivuuteen, rauhaan sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Edellinen kansakunnan elämään voimakkaasti vaikuttanut kriisi, koronapandemia, ei ole vielä ohi. Pandemian vaikutuksien korjaamiseen, kuten terveydenhuollon toimintakyvyn tai nuorten aseman

parantamiseen ei ole osoitettu uskottavia toimia ja rahoitusta. Inhimillisen turvallisuuden tulisi olla nyt keskiössä, jotta kansakunnan luottamus ja siten yhtenäisyys voidaan säilyttää eikä jätetä maaperää luottamuksen vähenemiselle tai hybridivaikuttamiselle.

3. Liittyminen ydinasepelotteeseen heikentää Suomen turvallisuutta ja muuttaa kansallista identiteettiä

Selonteon mukaan ”Naton ennaltaehkäisevä vaikutus perustuu viime kädessä Yhdysvaltojen sotilaalliseen kykyyn ja ydinasepelotteeseen.” Tämä on vahvasti ristiriidassa Suomen turvallisuuden edistämisen Ydinaseiden käyttö – tarkoituksella tai vahingossa – sotilastoiminnan aiheuttama suurin riski Suomelle. Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisena tavoitteena on ollut rauhan edistäminen ydinaseiden vähentämiseen tähtäämillä toimilla eikä niiden legitimointia edistävillä toimilla, kuten ottamalla ne käyttöön oman puolustuksensa takeeksi. Ydinaseita ei ole rakennettu varastoitavaksi vaan käytettäväksi, ja siksi niitä tulee myös arvioida niiden käyttövaikutuksilla. Turvallisuutta ei voi tuottaa uhkaamalla viime kädessä ydinaseiden käytöllä – mikä myös käytännössä tulisi johtamaan kymmenien tuhansien viattomien siviilien murhaamiseen ja rikoksiin ihmiskuntaa vastaan.

Suomen jäsenyys sotilasliitto Natossa ei poista sitä tosiasiaa, että Suomi säilyy sen raja-alueena, jolla on pitkä maantieteellinen raja lähellä Venäjän tärkeitä suurkaupunkeja ja sotilastukikohtia. Venäjän ja Naton rajamailla käytävä ydinasesota tulisi osumaan myös Suomeen. Näistä syistä Suomen liittyessä sotilasliitto Natoon sen tulee samanaikaisesti estää ydinaseiden käytön legitimaation vahvistuminen ja liittyä kansainväliseen ydinasekieltosopimukseen sekä pidättäytyä Naton ydinasesateenvarjosta ja sen suunnitteluun osallistumisesta.